

**Friends of
the Earth
Europe**

WWF

Sasniedzot ilgtspējīgu attīstību

**Vides NVO kopējā pozīcija par Eiropas
Savienības reģionālo politiku pēc 2006. gada**

Maijs 2004

Sasniedzot ilgtspējīgu attīstību Vides NVO kopīgā pozīcija par ES reģionālo politiku pēc 2006. gada

Kopsavilkums

Šo dokumentu sagatavoja vides NVO koalīcija – BirdLife International, CEE Bankwatch Network, Centrālās un Austrumeiropas tīkls bioloģiskās daudzveidības veicināšanai (CEEWEB), Eiropas Zemes draugi (FoEE), Milieukontakt Oost-Europa un Pasaules dabas fonds (WWF). Tas atspoguļo vides NVO pozīciju, ka ilgtspējīgai attīstībai ir jābūt ES reģionālās politikas centrā. Šī dokumenta mērķis ir ietekmēt Struktūrfondu un Kohēzijas fonda jauno regulu veidošanu nākošajam programmēšanas periodam no 2007. līdz 2013. gadam. Tas sniedz praktiskas rekomendācijas, lai nodrošinātu, ka fondi palīdz sasniegt ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas (IAS) mērķus¹.

Šīs rekomendācijas attiecas uz Struktūrfondu programmu sagatavošanu un apspriešanu:

1. Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas galvenajiem mērķiem ir jābūt Struktūrfondu un Kohēzijas fonda regulu reformu pamatā.
2. Eiropas Komisijai ir jāizdod vadlīnijas par Stratēģisko vides novērtējumu (SVN) Struktūrfondu plāniem un programmām.
3. Jābūt juridiski noteiktam, ka Struktūrfondu un Kohēzijas fondam ir jāaizsargā un jāuzlabo vide.
4. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm jānodrošina, lai vides un sociālie mērķi, kas ir daļa no ilgtspējīgas attīstības, tiktu atvēlēti pietiekams finansējums.

Attiecībā uz ieviešanas mehānismiem:

1. Fondu vadībai un uzraudzībai ir jābūt caurspīdīgai un atbildīgai.
2. Vides NVO ir jādod līdzvērtīga pārstāvniecība kā ekonomiskiem un sociālajiem partneriem.
3. Ekonomiskiem, vides un sociāliem mērķiem un rādītājiem ir jāpiešķir līdzvērtīga nozīme.
4. Eiropas Komisijai ir jāsteno piesardzīga pieeja un jāaptur palīdzība no Struktūrfondu un Kohēzijas fonda, ja projektam ir izteiktas pazīmes, ka tas būs kaitīgs videi.

¹ Ilgtspējīga Eiropa labākai pasaulei: Eiropas stratēģija ilgtspējīgai attīstībai, COM(2001) 264 Final

I. Ievads

1. Vides NVO koalīcijai – BirdLife International, CEE Bankwatch Network, Centrālās un Austrumeiropas tīklam bioloģiskās daudzveidības veicināšanai (CEEWEB), Eiropas Zemes draugiem (FoEE), Milieukontakt Oost-Europa un Pasaules dabas fondam (WWF) –, kas pārstāv savus partnerus ES-25, ir daudzu gadu pieredze kampaņu organizēšanā, konsultēšanā, kā arī Struktūrfondu, Kohēzijas fonda un ES pirmsiestāšanās instrumentu finansētu projektu uzraudzībā.

2. Mūsu nolūks ir panākt, ka ES Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķi tiek nostādīti ES reģionālās politikas reformas centrā periodam no 2007. līdz 2013. gadam, kā arī pēc tam. Lai to panāktu, mēs:

- Izklāstam savu ilgtspējīgas attīstības **vīziju** Eiropas reģioniem
- Ņemam vērā ilgtspējīgas reģionālās politikas **eksistējošos ietvarus**, un
- Ierosinām **četrus soļus ilgtspējīgas attīstības sasniegšanai**.

3. Šie četri soļi paredz vides un ilgtspējības aspektu integrēšanu visās ES reģionālās politikas jomās; vērtības pievienošanu dabas resursu apsaimniekošanai; partnerības veicināšanu ar pilsonisko sabiedrību un progresa novērtēšanu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanas virzienā.

II. Vides NVO vīzija Eiropas reģionu ilgtspējīgai attīstībai

4. Mūsu sabiedrības ražošanas un patēriņa modeļi nav ilgtspējīgi. Pierādījumi šim apgalvojumam ir rodami visapkārt, jo mēs saskaramies ar tādām parādībām kā klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, pieaugoša globālā migrācija uz bagātākajām valstīm, kā arī atšķirību palielināšanās turības un sociālās labklājības ziņā starp un Eiropas Savienības valstīs.

5. Reģionālās politikas nav piemērojušās pārmaiņu nepieciešamībai. Jēdziena kompleksais raksturs, telpiskais sadalījums un laiks rada nepieciešamību fundamentāli pārskatīt mūsu izpratni par jēdzienu 'attīstība'. Vides NVO tic, ka attīstības mērķis ir sasniegt kvalitatīvus uzlabojumus cilvēku dzīvē un ekonomisku, sociālu un vides progresu, kas notiek Zemes ekoloģisko limitu ietvaros. Mūsu viedoklis ir, ka **ES Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas (ES IAS) galvenajiem mērķiem ir jābūt atspoguļotiem arī ES Reģionālās politikas mērķos**.

6. Attīstības mērķis nedrīkst būt ekonomiskā izaugsme kā tāda. Ja Eiropas resursu patēriņš turpinās palielināties bez ierobežojumiem, mēs ļaunprātīgi izmantosim mūsu dabas resursus un apdraudēsim nākotnes paaudžu spēju apmierināt viņu vajadzības. **Tas nozīmē, ka ilgtspējīgs resursu izlietojums – robežas, ko jebkurā laikā nosaka attiecīgā dabas resursa ekoloģiskā nestspējas kapacitāte – ir priekšnoteikums jebkurai ilgtermiņa attīstībai.**

7. Starp cilvēku galvenajām vajadzībām jāmin nodarbinātība, izglītība, apmācība, veselība, pieeja veselīgai dabas videi, pozitīva reģionālā identitāte un pārvalde ar līdzdalības tiesībām, kā arī vēl citas vajadzības. ES reģionālai politikai un tās instrumentiem – Struktūrfondu un Kohēzijas fondam – būtu jāpalīdz reģioniem sasniegt to vajadzību piepildījumu, vienlaikus samazinot un novēršot neilgtspējīgu ražošanas un patēriņa modeļus un piemērojot piesardzības pieeju, lai aizsargātu vidi. Vides NVO neatbalsta IKP kā vienīgo ES sociālās un ekonomiskās kohēzijas pakāpes indikatoru.

8. Jaunajām regulām, kas noteiks Struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadību, jānodrošina, ka nākotnē finansētie projekti palīdz sasniegt ES IAS mērķus. Mēs aicinām Eiropas Komisiju rūpīgi izvērtēt un dot prioritāti tām sfērām, kas jau ir minētas Trešajā ziņojumā par ekonomisko un sociālo kohēziju² (Kohēzijas ziņojums):

- atbalstīt ES vides likumdošanas ieviešanu;
- atbalstīt Kioto protokola klimata pārmaiņu mērķus (caur energoefektivitāti un atjaunojamo enerģiju);
- atbalstīt tādas attīstības modeļus, kas ļautu atdalīt ekonomisko izaugsmi no negatīvas ietekmes uz vidi;
- atbalstīt no vides viedokļa ilgtspējīgus transporta veidus;
- atbalstīt Ūdeņu struktūrdirektīvas ieviešanu;
- atbalstīt Natura 2000 teritoriju tīkla pārvaldi.³

9. Mēs, parakstījušās vides NVO, uzskatām, ka Eiropas Komisijai ir jāspēj galvenā loma sarunās par 2007.-2013. gada Struktūrfondu un Kohēzijas fonda regulām un vadlīnijām, lai nodrošinātu, ka tiek ņemtas vērā reģionālās vajadzības ilgtspējīgas attīstības ietvaros un ES vides likumdošana pilnībā tiek ievērota. Turklāt Eiropas Komisijai ir jāuzņemas atbildība, lai nodrošinātu, ka fondu programmēšana nākošajam periodam ir balstīta uz integrāciju (skatīt 15.-17. paragrāfu), vērtības piešķiršanu ilgtspējīgai attīstībai (skatīt 18.-22. paragrāfu), partnerību (skatīt 23.-25. paragrāfu) un izvērtēšanu (skatīt 26.-31. paragrāfu).

III. Ilgtspējīgas reģionālās politikas ietvars Eiropas Savienībā

10. Mēs visi piekrītam, ka ilgtspējīga attīstība ir kaut kas svarīgs. Faktiski, tā pat ir steidzama nepieciešamība, kas prasa institucionālas un finansiālas saistības. Mums visiem jārikojas un jātērē saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības principiem. Tas ir atzīts un uzsvērts **Gēteborgas Ministru Padomē 2001. gadā pieņemtā Eiropas Līguma 2. pantā**, kā arī tam sekojošajā **Eiropas Savienības Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā**.

11. Dokumentā '**Finansiālā perspektīva 2007.-2013.g.**'⁴ un **Trešajā progresa ziņojumā par ekonomisko un sociālo kohēziju** aprakstīta ES reģionālās politikas iespējamā nākotne. Šī nākotne ir sašķobīta, jo tā mēģina sekot divām konkurējošām un bieži vien pretējām stratēģijām, proti, no vienas puses nodrošināt izaugsmi saskaņā ar 2000.g. pieņemto Lisabonas stratēģiju⁵, bet no otras puses, ievērot vides dimensiju saskaņā ar Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju. Lai gan Kohēzijas ziņojums iepazīstina ar idejām kā pievienot vērtību ilgtspējīgai attīstībai, tomēr konkurētspēja un ekonomiskā ilgtspējība nepārprotami dominē pār bažām par vidi.

12. IAS tika ienesta Lisabonas stratēģijā pēc Gēteborgas Padomes 2001.g., tādēļ šī vides dimensija ir tikai papildinājums Eiropas Komisijas reģionālās politikas priekšlikumiem. IAS stratēģiskie mērķi nosaka nepieciešamību atdalīt vides degradāciju un resursu izmantošanu no ekonomiskās un sociālās attīstības. Viens no

² Jauna partnerība kohēzijas vadībai, konkurencei un sadarbībai, COM(2004) 0107.

³ Aizsargājamo teritoriju un apdraudēto biotopu un sugu tīkls, kas pārklāj vairāk kā 15% no ES teritorijas un izveidots pamatojoties uz Putnu un Biotopu direktīvām.

⁴ Veidojot mūsu kopīgo nākotni: politikas izaicinājumi un budžeta līdzekļi paplašinātajā Savienībā 2007.-2013.g., COM(2004) 101 final.

⁵ Lisabonas stratēģija ekonomiskai, sociālai un vides atjaunošanai, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html

šādiem Gēteborgas Padomes izdalītajiem mērķiem ir 'aizsargāt un saglabāt biotopus un dabiskās sistēmas un apturēt biodaudzveidības samazināšanos līdz 2010. gadam'⁶.

13. Ilgtspējīgas attīstības atslēga ir integrācija. Eiropas Līguma 6.pants, Kārdifas process un Sestā Vides rīcības programma⁷ (Sestā VRP) uzsver nepieciešamību integrēt vides aspektus citās politikās. Sestais VRP veicina reformu un to subsidiiju pakāpenisku pārtraukšanu, kam ir negatīva ietekme uz vidi un kas nav savienojamas ar ilgtspējīgu attīstību. Tādēļ tagadējā un turpmākajā ES reģionālajā politikā ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķiem ir jābūt integrētiem, bet ne papildinošiem.

IV. Četri soli ilgtspējīgas attīstības sasniegšanas virzienā

14. Mēs ticam, ka ES reģionālai politikai ir jāveic četri būtiski soļi, lai nodrošinātu IAS mērķu sasniegšanu. Pirmie divi soļi (integrācija un vērtības piešķiršana ilgtspējīgai attīstībai) iekļauj programmatiskas pārmaiņas. Trešais un ceturtais solis (partnerības princips un izvērtējums) koncentrējas uz nepieciešamajiem mehānismiem piedāvāto izmaiņu programmēšanā īstenošanai.

Solis 1: Integrācija

15. **Struktūrfondiem un Kohēzijas fondam ir pilnībā jāatbilst ES vides likumdošanai un jāpilda IAS noteiktie mērķi.** Tas ir īpaši nozīmīgi, ņemot vērā šo ES fondu efektus lielā mērogā un ilgā laika posmā. Tam ir jābūt iekļautam procedūrās, kas nosaka vadlīnijas reģionālo programmu⁸ plānošanā, programmēšanā un uzraudzībā, kā arī Struktūrfondu un Kohēzijas fonda finansēto projektu ieviešanā. Tomēr vides NVO cer, ka Eiropas Komisija aizstāvēs ilgtspējīgas attīstības principus priekšā stāvošajās sarunās ar ES dalībvalstīm un arī tad, kad projekti būs jāapstiprina 2007. – 2013. gadā.

16. **Eiropas Komisijai ir jāveicina vides aspektu integrācija, izdodot vadlīnijas par Stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu (SIVN) Struktūrfondu plāniem un programmām.** Direktīvai par SIVN 2001/42/EC ir jābūt ieviestai ES dalībvalstīs līdz 2004. gada 21. jūlijam. Direktīvas prasības ir attiecinātas uz noteiktiem dalībvalstu plāniem un programmām pēc 2006. gada, tai skaitā arī uz tiem, kas tiek līdzfinansēti no ES Struktūrfondiem. Ja SIVN tiek pielietots sistemātiski un pareizi, tad tas ir ietekmīgs līdzeklis videi kaitīgu projektu riska samazināšanā. Jau šajā programmēšanas periodā ir jābūt pieejamai tehniskajai palīdzībai, lai veicinātu sagatavošanos un apmācību par SIVN veikšanu publiskā un privātā sektora plāniem un programmām nākošajā periodā.

17. **Jāņem vērā gūtā pieredze no pašreizējo programmu un Kopienas iniciatīvu ieviešanas.** Ik pēc katriem septiņiem gadiem īstenojot Struktūrfondu regulas reforma ir jauns izaicinājums lēmumu pieņēmējiem. Lai nodrošinātu, ka tiek ņemta vērā šajā programmēšanas periodā gūtā mācība, jābūt skaidrai saitei starp pašreizējiem Mērķiem, Kopienas iniciatīvām un Novatoriskām aktivitātēm un jaunajām regulām. Piemēram, ja programma Leader ir jāpaplašina, tad līdz šim gūtā pieredze programmas ieviešanā ir jāattiecinā uz Struktūrfondiem un Kohēzijas fondu, kā arī tālākajiem lauku attīstības pasākumiem. Nākotnē pieņemtajiem plāniem un programmām ir jānodrošina atbilstība būtiskām īpašībām:

⁶ Prezidentūras secinājumi, Gēteborga, 15. un 16. jūnijs, 2001.

⁷ Vide 2010: mūsu nākotne, mūsu izvēle, 1600/2002/EC.

⁸ Mērķim 1, Mērķim 2 un Mērķim 3.

- no apakšas uz augšu,
- balstīti vietējā ekonomikā,
- iesaistot daudzas ieinteresētās puses,
- projekti ir inovatīvi,
- ilgtspējīgas attīstības veicināšana un
- mazu grantu pieejamība, kas saņēmējiem ir vieglāk izmantojami.

Solis 2: Pievienojot vērtību ilgtspējīgai attīstībai

18. **Nekā nedarīšana nav variants.** Eiropas Komisija ierosina, ka gaidāmās reģionālās politikas ietvarā tai būs daudz mazāk tiešas iesaistes fondu vadībā⁹. Tai būs mazāk vadības un kontroles funkciju, tādejādi radot bīstamību, ka dalībvalstis vides aizsardzību uzskatīs kā papildinājumu, taču ne kā nepieciešamību. Taču nesenie plūdi Francijā, Vācijā un Polijā parāda milzīgās izmaksas, kas rodas, ja no reģionālās politikas dienas kārtības izslēdz dabas resursu aizsardzību un apsaimniekošanu. Tā vietā šiem vides un sociālajiem mērķiem ir jāsaņem pietiekams fondu atbalsts. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm jāņem vērā milzīgie ekonomiskie, sociālie un vides ieguvumi no Struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošanas, lai ieviestu pieņemtos ES vides aizsardzības pasākumus, tādus kā Ūdeņu struktūrdirektīva. Tā ir balstīta uz integrētas upju baseinu apsaimniekošanas koncepciju, un līdzfinansējot darbības, kas nepieciešamas direktīvas ieviešanai (bioloģiskā stāvokļa analīzes, novērtējumi, apsaimniekošanas plāni, nepieciešamais personāls utt.), palīdzētu samazināt lielu plūdu risku nākotnē.

19. **Aizsargāt un vairo dabas resursus.** Struktūrfondu un Kohēzijas fondam ir jāpalīdz saglabāt bioloģisko daudzveidību, palīdzot sasniegt ES IAS noteikto mērķi apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos līdz 2010. gadam, kā arī starptautiskās saistības, kas izriet no Konvencijas par bioloģisko daudzveidību. Šī mērķa sasniegšana iespējama, ja tiek līdzfinansēts Natura 2000 tīkls. Jaunajās Eiropas reģionālās attīstības fonda (ERAF), Eiropas sociālā fonda (ESF) un Kohēzijas fonda regulās jāparedz atbalsts Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanai (apsaimniekošanas plānu ieviešana, apmācība, izglītība, zemju iegāde un citas būtiskas investīciju aktivitātes). Dalībvalstīm ir jāparāda, no kādiem avotiem tās grasās finansēt šo teritoriju tīklu, tai skaitā Struktūrfondu un Kohēzijas fonda. Eiropas Komisija nedrīkst apstiprināt plānus un programmas vai pieļaut fondu izmantošanu pirms pārlicināšanās, ka ir izpildīti nepieciešamie nosacījumi.

20. **Izmainīt cilvēku dzīves veidu un uzņēmējdarbības veidu.** Piemēram, pašreizējie ražošanas un patēriņa modeļi izteikti balstās uz neilgtspējīgu transporta izaugsmi pa autoceļiem un gaisa satiksmē. Līdz šim Kohēzijas fonda finansējums transporta sektoram ir ticis izlietots Transeiropas transporta tīkla (TEN-T) paplašināšanai, it īpaši ceļu tīklu paplašināšanai, novedot pie vērtīgu biotopu bojāejas, kā arī gaisa piesārņojuma problēmām, globālās sasilšanas u.c. Vides NVO uzskata, ka Kohēzijas fonda investīciju prioritātēm transporta sektorā ir jātiek radikāli mainītām atbilstoši IAS. Jaunajai Kohēzijas fonda regulai jānodrošina prioritāte tādiem pasākumiem, kas veicina no vides viedokļa ilgtspējīgu transporta izmantošanu pieprasījuma vadības ietvaros. Vispirms ir jānovērtē reģiona vajadzības un potenciāls kā tāds pirms domāt par jaunu starppsētu ceļu tīkla attīstību. Atbalstāmajiem pasākumiem ir jāietver esošās infrastruktūras labošanas un uzlabošanas darbi – pilsētu sabiedriskais transports, dzelzceļš, ceļi, jūra, kā arī savienojumi starp dažādiem transporta veidiem.

⁹ Ārpus Mērķa 1 teritorijām.

21. **Maksimizēt jaunās iespējas.** Piemēram, Kioto protokola mērķis siltumnīcefektu izraisošo gāzu izmešus līdz 2012. gadam samazināt par 8% salīdzinot ar 1990.g. līmeni, paver iespējas tehnoloģiskajām inovācijām un jaunu darbavietu radīšanai. Struktūrfondi un Kohēzijas fondiem ir jātiek izmantoti, lai finansētu pasākumus, kas mūsu aktivitātes padara ilgtspējīgākas, piemēram, investējot atjaunojamos enerģijas resursos (biodeģviela, saule, vējš) un energoefektivitātē. It būtiski, lai varas institūcijas ar Eiropas Komisijas un dalībvalstu atbalstu popularizē viedokli par ekonomiskām iespējām, nevis šķēršļiem, ko rada vides aizsardzība un uzlabošana.

22. **Pāreja uz lokālāku piegādi.** Dalībvalstīm būtu plaši jāatbalsta maza mēroga projektus, kas ilgtermiņā vērsti uz atjaunošanos, tai pat laikā virzoties prom no kapitāla intensīvām uz gala rezultātu vērstām investīcijām. Lai atbalstītu šo procesu, ir jāsamazina 10 miljonu EUR sliksnis Kohēzijas fonda projektiem, lai arī mazākiem projektiem dotu iespēju saņemt finansējumu, piemēram, investīcijām sabiedriskajā transportā vai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. ISPA fonda noteiktais projekta minimums 5 miljoni eiro kandidātvalstīs kopā ar finansējuma absorbcijas kapacitātes problēmu jau pierādījās kā šķērslis ekonomiski dzīvotspējīgākiem un no vides viedokļa ilgtspējīgākiem projektiem. Kā jau uzsvērts iepriekš, nepieciešamas ņemt vērā pieredzi no pašreizējo programmu un Kopienas iniciatīvu īstenošanas.

Solis 3: Partnerība

23. **Jāveic piesardzības pasākumi, lai nodrošinātu lēmumu pieņemšanas procesa caurspīdīgumu un atbildīgumu.** Ministrijas un aģentūras, kas sagatavo Struktūrfundu (arī Kohēzijas fonda) plānus un programmas, bieži vien ir iesaistītas arī to īstenošanā. Taču ir būtiski, lai programmēšanas un ieviešanas procesā būtu iesaistītas amatpersonas no dažādām ministrijām, vides institūcijām un it īpaši no sabiedrības, lai izvairītos no kaitējuma videi, kas varētu rasties interešu konflikta rezultātā. Šī pieeja arī veicina fondu efektīvu izmantošanu un samazina korupcijas risku.

24. **Vides institūcijām ir jāspēlē galvenā lomā nodrošinot, ka Struktūrfundu programmas strādā saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības principiem.** Jaunajām regulām ir jāievieš skaidrība attiecībā uz institūciju iesaistīšanos visu Struktūrfundu programmu sagatavošanā, apspriešanā un ieviešanā, lai nodrošinātu nemainīgi augstus vides aizsardzības standartus visās programmās un visās dalībvalstīs. Bez tam mēs rekomendējam, ka, piemēram:

- tiek iecelts 'ilgtspējīgas attīstības vadītājs', kas nodrošinātu saikni starp vadošo iestādi un uzraudzības komiteju, kā arī pārraudzītu vides aspektu integrāciju programmu sagatavošanā un ieviešanā;
- vadošajās iestādēs ir iekļauti **pārstāvji no dažādiem valdības departamentiem un ministrijām**, lai atspoguļotu to dažādās sektoru intereses un veicinātu to savstarpējo komunikāciju.

25. **Iesaistīt pilsonisko sabiedrību.** Eiropas Savienībai ir jāveicina plaša un efektīva partnerība Struktūrfundu programmēšanā nacionālajā un reģionālā līmenī ekonomisko, sociālo un citu atbilstošu ieinteresēto pušu vidū. Tas ietver nevalstiskas un bezpeļņas organizācijas, kas strādā vides aizsardzībai. Tā ir svarīga metode pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai jaunajās un 'vecajās' dalībvalstīs. Efektīva partnerība nozīmē partneru agru iesaistīšanu programmu sagatavošanā, kā arī budžeta veidošanā, vadībā, uzraudzībā un Struktūrfundu palīdzības izvērtēšanā. Efektīvai NVO līdzdalībai ir jānodrošina šādu principu ieviešana:

a. **Pieeja informācijai.** It īpaši par plānošanas un ieviešanas procesiem, to laika grafiku un iepriekšēju brīdinājumu par sanāksmēm un konsultāciju termiņiem.

Visiem programmēšanas dokumentiem ir jābūt publiski pieejamiem. Dokumentiem ir jābūt pieejamiem vismaz vienu mēnesi pirms konsultēšanās termiņa beigām. Caurspīdīgai, laicīgai un precīzai informācijai ir jābūt nodrošinātai arī visiem vadības un uzraudzības komiteju partneriem.

b. **Konsultāciju procesa atgriezeniskā saikne.** Ne vairāk kā trīs mēnešu pēc konsultāciju termiņa beigām, jāsniedz skaidri paskaidrojumi tām ieinteresētajām pusēm, kuru komentāri nav tikuši ņemti vērā. Attiecībā uz tiem komentāriem, kas ir tikuši ņemti vērā, jāsniedz paskaidrojums par to, kā tie ir tikuši iestrādāti attiecīgajos dokumentos.

c. **Vides NVO vienlīdzīga pārstāvniecība attiecībā pret ekonomiskajiem un sociālajiem partneriem** programmu sagatavošanā, budžeta veidošanā, vadībā, uzraudzībā un Struktūrfondu palīdzības novērtēšanā. Šobrīd NVO iesaistīšanas kvalitāte dalībvalstīs krasi atšķiras. Jaunajās Struktūrfondu un Kohēzijas fonda regulās ir starp atbilstošajām struktūrām jāidentificē vides sfēru pārstāvošus partnerus, lai veidotu nacionālas, reģionālas vai lokālas partnerības. Pieredze rāda, ka investīcijas līdzdalības nodrošināšanā jau programmēšanas cikla sākumā atmaksājas kā labāka procesa akceptēšana un līdzdalība tajā vēlākās stadijās.

d. **NVO kapacitātes veidošana un tiešo izmaksu segšana.** Tām dalībvalstīm, kas gūst labumu no fondiem, jāpieprasa nodrošināt tehnisko palīdzību un/vai vietējo līdzfinansējumu to nacionālo un reģionālo NVO vai NVO tīklu atbalstam, kas iesaistīti Struktūrfondu partnerībā. Aktivitātes ietver programmu sagatavošanu, vadību, uzraudzību un Struktūrfondu palīdzības novērtēšanu, kā arī informācijas izplatīšanu plašākai sabiedrībai. Visas tiešās izmaksas (t.i. ceļa izdevumi, nakšņošana) iesaistītajiem NVO pārstāvjiem ir jāsedz no tehniskās palīdzības budžeta vai no kādas citas budžeta līnijas, kas iekļauta programmās.

e. **NVO iesaistīšana projektu ieviešanā.** Vadošajām iestādēm ir jāveicina projektu partnerības, lai piesaistītu NVO partnerus, kur vien iespējams. Tiem, kas ir ieinteresēti veidot savas partnerības, ir jābūt pieejamām vadlīnijām par projektu atlases procedūru.

Solis 4: Novērtējums

26. **Eiropas Komisijai būtu jāstandartizē indikatori, kas tiek izmantoti, lai novērtētu Struktūrfondu un Kohēzijas fonda ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības veicināšanā.** Par spīti Sestajā VRP iekļautajiem solījumiem, vadošo iestāžu rīcībā šobrīd nav standartizētu rādītāju, lai uzraudzītu kā fondi tiek izmantoti ilgtspējīgas attīstības veicināšanai. Lai nodrošinātu labāko praksi, Eiropas Komisijai būtu jāpārskata dalībvalstu izmantotie **vides un ilgtspējīgas attīstības rādītāji** kā daļa no to Struktūrfondu ex-ante, vidējā termiņa un ex-post novērtējumiem, kā arī jāpieņem vienotas vadlīnijas visplašāk pielietotajiem un atzītajiem rādītājiem. Šādiem rādītājiem būtu jānovērtē programmas rezultāti (projektu faktiskā ietekme uz vidi) un procedūras, piemēram, informācijas nodrošinājums, informētība par sabiedriskajām apspriešanām, kā arī partnerību iesaistīšanas kvalitāte. Eiropas Komisijas pārskats ir jāveic kā konsultatīvs process, ņemot vērā visu atbilstošo pušu viedokļus, tai skaitā vides NVO ekspertīzi.

27. **Eiropas Komisijai ir jānodrošina, ka vienlīdz liels svarīgums ir jāpiešķir ekonomiskajiem, vides un sociālajiem mērķiem, kā arī rādītājiem.** Struktūrfondu un Kohēzijas fonda regulām ir jātiek izmantotām, lai vadošās iestādes uzstādītu vides mērķus un reāli izpildāmus uzdevumus programmu prioritāšu un projektu īstenošanas

līmenī. Uzstādītie mērķi un rādītāju izvēle ir rūpīgi jāuzrauga Eiropas Komisijas un dalībvalstu sarunās. Vadošajai iestādei ir jāziņo par saviem sasniegumiem uzstādīto vides mērķu sasniegšanā, kā arī jāparāda skaidra saite ar izmantotajiem rādītājiem.

28. Vadošajām iestādēm ir jāizvērtē projektu rezultāti. Ar vidi un ilgtspējīgu attīstību saistīti mērķi un rādītāji ir tikpat svarīgi kā finansiālie mērķi un rādītāji. Lai gan jebkurā laikā var tikt pieaicināti revidenti, lai pārbaudītu Struktūrfondu finansētā projekta finansiālo vadību, tomēr joprojām nav redzama uzraudzības procesa, lai pārbaudītu vai projekts ir sasniegjis citus savus mērķus (tai skaitā vides un ilgtspējīgas attīstības mērķus). Vides un ilgtspējīgas attīstības mērķu novērtējumam (kas dod ieguldījumu IAS mērķu sasniegšanā) ir jābūt kā prasībai jaunajā programmēšanas periodā.

a. Kad projekts sasniedz tā izpildes fāzi, **jābūt nepārtrauktai projekta uzraudzībai par tā ietekmi uz vidi un ilgtspējību**, lai kontrolētu netīšas sekas attiecībā pret vidi un ilgtspējību. Jābūt izveidotiem mehānismiem (piemēram, strādājot ar atbildīgajām amatpersonām), lai nodrošinātu, ka konstatējot jebkādu kaitīgu darbību, tā nekavējoties tiek apturēta un, kur iespējams, kaitējums novērsts.

b. Uzraudzība pēc projekta īstenošanas ir jāuztver kā pozitīvs instruments, kas var palīdzēt identificēt projekta labvēlīgo ietekmi uz vidi un palīdzēt atlasīt labākos projektus, kas nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību. Gūtā pieredze ir jāiestrādā projektu atlases procesā, kā arī jāievieto **ES kopējā projektu datu bāzē**.

29. Balva par pozitīvu ietekmi uz vidi. Eiropas Komisijai nākotnē būtu jānodrošina, ka **izpildes rezerves** piešķiršana (šobrīd tā ir 4% no dalībvalstīm pieejamā Struktūrfondu finansējuma) ņemtu vērā dalībvalsts ieguldījumu ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķu sasniegšanā.

30. Eiropas Komisijai ir jāaptur finansējums no Struktūrfondiem un Kohēzijas fonda tiem projektiem, kuri varētu nodarīt kaitējumu videi. Jaunajā regulā ir jāturpina ņemt vērā esošo vides likumdošanu (t.i. Putnu un Biotopu direktīvu, Ūdeņu struktūrdirektīvu, direktīvas par Stratēģisko ietekmi uz vidi novērtējumu un Ietekmes uz vidi novērtējumu u.c.) un jāizvairās no kaitējuma nodarīšanas vides bagātībām, to izpostīšanas, stāvokļa pasliktināšanās vai zaudējuma, tai skaitā bioloģiskai daudzveidībai. Regulai ir jāiekļauj potenciāls kaitējums endēmiskām vai globāli apdraudētām sugām un to biotopiem. Gadījumos, kur projekta ieviešana izraisa spēcīgas šaubas, Eiropas Komisijai ir pienākums apturēt finansējumu no fondiem, kamēr gadījums ir pilnībā un caurspīdīgi atrisināts. Finansējums no fondiem ir jāaiztur arī tad, ja tiek nodarīts kaitējums. Projektiem ir jādod 'zaļā gaisma' tikai tad, ja skaidri var pierādīt, ka tie nevājina vides likumdošanu.

31. Eiropas Komisijai ir ātri jāatbild uz sūdzībām par vides prasību ievērošanu. Ir daudzi gadījumi, kad dalībvalsts vai tās reģionālās vai vietējās iestādes atbalsta potenciāli kaitīgu projektu. Šādos gadījumos vides NVO bieži vien ir jāvēršas ar sūdzībām Eiropas Savienības institūcijās, it īpaši Eiropas Komisijā. Taču Vides ģenerāldirektorāta kapacitāte izskatīt šīs sūdzības nav bijusi pietiekama jau ilgu laika periodu un ir vēl vairāk samazinājusies līdz ar dalībvalstu skaita pieaugumu no 15 līdz 25 valstīm. Eiropas Komisijai ir jāatrod veids, kā šo tukšumu aizpildīt, lai uzlabotu sūdzību par vides prasību ievērošanu izskatīšanas mehānismu tādā veidā, lai vide būtu pilnībā aizsargāta.

Šo paziņojumu sagatavoja: BirdLife International, CEE Bankwatch Network, CEEWEB, Friends of the Earth Europe, Milieukontakt Oost-Europa and WWF.

Tas ir ticis plaši izplatīts un līdz šim ir ticis parakstīts no:

European Environmental Bureau: *140 vides organizāciju federācija*

WWF (World Wide Fund for Nature), *kas ir aktīvs un darbojas daudzās Eiropas valstīs, tai skaitā Spānijā, Itālijā, Grieķijā, Francijā, Beļģijā, Nīderlandē, Zviedrijā, Dānijā, Norvēģijā, Somijā, Apvienotajā Karalistē, Vācijā, Austrijā, Šveicē, Polijā, Latvijā, Ungārijā, kā arī ar Donavas/Karpatu programmu un Eiropas politikas biroju Briselē.*

Gesellschaft für Vogelkunde, BirdLife *Austrija*

Natuurpunt, BirdLife *Beļģija*

BIOSELENA, Foundation for Organic Agriculture, *Bulgārija*
Centre for Environmental Information and Education, *Bulgārija*
Environmental Association For Earth, *Bulgārija*

BirdLife *Kipra*

Centre for Community Organising, *Čehija*
Czech Society for Ornithology, *Čehija*
Green Circle, *Čehija*
Hnutí DUHA, *Čehija*

Estonian Fund for Nature, *Igaunija*
Estonian Green Movement, *Igaunija*
Estonian Seminatural Community Conservation Association, *Igaunija*
Estonian Society for Nature Conservation, *Igaunija*

Ligue pour la Protection des Oiseaux, BirdLife *Francija*

Hellenic Ornithological Society, *Grieķija*

Clean Air Action Group, *Ungārija*
Csalan Association, *Ungārija*
Hungarian Association of Environmental Educators, *Ungārija*
National Society of Conservationists, *Ungārija*
Nature Protection Association of Csongrad county, *Ungārija*
Reflex Environmental Association, *Ungārija*
Youth Nature Protectors of Hajduboszormeny, *Ungārija*

LIPU, BirdLife *Itālija*

Green Liberty, *Latvija*

Norges Naturvernforbund, *Norvēģija*

European Center of Sustainable Development, *Polija*
Green Federation Gaja, *Polija*
Institute for Sustainable Development, *Polija*
Institute of Environmental Economics, *Polija*
Polish Green Network, *Polija*
Polish Greens, *Polija*

Eco Counselling Center Galati, *Rumānija*
Ecological Society from Maramures, *Rumānija*

Ecosens, *Rumānija*
Earthvoice *Rumānija*
EURO-CONSENS, *Rumānija*
Focus Eco Center, *Rumānija*
Mare Nostrum, *Rumānija*
Prietenii Pamantului, Earth Friends, *Rumānija*
TERRA Mileniul III, *Rumānija*
AQUATERRA, The Ecological Society for the Study and Conservation of the Wild Flora and Fauna, *Rumānija*
The Romanian Ornithological Society, *Rumānija*

Amber Trail Association, *Slovākija*
A-projekt, *Slovākija*
Architekture for Sustainable Development, *Slovākija*
Center for Environmental Public Advocacy, *Slovākija*
Center of Environmental Activities, *Slovākija*
Center of Environmental and Ethical Education ZIVICA, *Slovākija*
City Council of the Slovak Union of Nature and Landscape Conservationists, *Slovākija*
Civic Association Brectan, *Slovākija*
Civic Association For Worthy Radvan, *Slovākija*
Civic Association Elias, *Slovākija*
Civic Association Hornonitrie, *Slovākija*
Civic Association Hrochot, *Slovākija*
Civic Association KRTKo, *Slovākija*
Civic Association Living Planet, *Slovākija*
Civic association Save the Letanovce Mill, *Slovākija*
Civic Association SOSNA, *Slovākija*
Civic Association TATRY, *Slovākija*
Community Center, *Slovākija*
DAPHNE, Institute of Applied Ecology, *Slovākija*
Dubnica Environmental Group, *Slovākija*
Ekoagroforum Platform, *Slovākija*
Ekopolis Foundation / EPC *Slovākija*
For Mother Earth, *Slovākija*
Friends of the Earth *Slovākija*
Gremium of the Third Sector, *Slovākija*
Ipoly Union, *Slovākija*
National Trust of Slovakia, *Slovākija*
People Against Racism, *Slovākija*
Regional Environmental Center *Slovākija*
Slatinka Association, *Slovākija*
Society for the Protection of Birds in Slovakia, *Slovākija*
Society of Friends of the Earth, *Slovākija*
Vydra, *Slovākija*

DOPPS BirdLife, *Slovēnija*

The Spanish Ornithological Society, *Spānija*

Groundwork UK, *Apvienotā Karaliste*
The Royal Society for the Protection of Birds, *Apvienotā Karaliste*

Lai iegūtu papildus informāciju, lūdzu kontaktējieties ar:

Rachel Lee Rachel.Lee@rspb.org.uk, BirdLife International <http://www.birdlife.net>;

Magda Stoczkiewicz magdas@foeeurope.org, CEE Bankwatch Network <http://www.bankwatch.org>;

András Krolopp krolopp@ceeweb.org, CEEWEB <http://www.ceeweb.org>;

Martin Rocholl martin.rocholl@foeeurope.org, Friends of the Earth Europe <http://www.foeeurope.org>;

Paul Kosteink p.kosterink@milieukontakt.nl, Milieukontakt Oost-Europa <http://www.milieukontakt.nl> and

Stefanie Lang Cohesion@wwfepo.org, WWF <http://www.panda.org>.

Latvijā: Alda Ozola-Matule alda@lanet.lv